

ДО:

МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЪРА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
НАРОДНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ ОТ 44-ТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ
ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА ПАРЛАМЕНТАРНО ПРЕДСТАВЕНИТЕ ПАРТИИ
КОМИСИЯТА ПО ОБРАЗОВАНИЕТО, НАУКАТА И ВЪПРОСИТЕ НА ДЕЦАТА, МЛАДЕЖТА И СПОРТА
КОМИСИЯТА ПО ПРАВНИ ВЪПРОСИ
КОМИСИЯТА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, ЖАЛБИТЕ И ПЕТИЦИИТЕ НА ГРАЖДАНИТЕ

КОПИЕ ДО:

ОМБУДСМАНА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
СВЕТИЯТ СИНОД
МЕДИИТЕ

Изх. № 05/02.04.2020г.

Становище на Асоциация общество и ценности относно Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищното образование

Уважаеми Дами и Господа,

С настоящото бихме искали да изразим своята позиция относно Проекта на Закон за изменение и допълнение (ЗИД) на Закона за предучилищно и училищно образование (ЗПУО) и нашите мотиви за отхвърляне на задължително предучилищно образование от 4-годишна възраст.

Част от посочените по-долу аргументи засегнахме, заедно с още 50 граждански и родителски организации, в изпратеното на 26.02.2020 г. с копие до Вас Отворено писмо¹, по повод намеренията за въвеждане задължителна предучилищна подготовка от 4-годишна възраст, подкрепено от над 7 500 граждани в онлайн петиция².

1. Предложените промени противоречат на Конституцията и на водещи международни нормативни актове

Считаме, че самото въвеждане на подобна мярка противоречи на Конституцията на България, според която училищното - а не предучилищното - обучение е задължително (чл. 53). Според чл. 15 от Закона за

¹ <https://www.sva.bg/10441077109410721/-50-4>

² <https://civilactionbg.com/кажи-не-на-задължителната-предучилищ/>

нормативните актове, нормативният акт следва да съответства на Конституцията, докато задължителността на предучилищното образование не съответства на нея.

Още повече въвеждането на задължително предучилищно образование за децата от 4-годишна възраст нарушава и редица водещи международни спогодби, според които семейството е водещо за начина на образование на своите деца, като Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (КЗПЧОС) Протокол 1, чл. 2; Всеобщата декларация за правата на човека на ООН (чл. 14 и чл. 26 ал.3), Международният пакт за гражданските и политически права чл. 18 и Международният пакт за икономически, социални и културни права чл. 13.

Разпоредбите в закона е необходимо да са съобразени с правата и свободите на гражданите, уредени в нормативните актове от по-висока степен, а именно Конституцията на Република България и международните актове, станали по съответния ред част от вътрешното право.

Конституцията е върховен закон и другите закони не могат да ѝ противоречат – чл. 5, ал. 1. Освен това разпоредбите на Конституцията имат непосредствено действие - чл. 5, ал. 2, а международните договори, ратифицирани, обнародвани и влезли в сила за Република България са част от вътрешното право и имат предимство пред тези норми, които им противоречат. От цитираното се налага изводът, че ЗПУО като акт от по-ниска степен не може да противоречи на Конституцията и на международните нормативни актове, влезли в сила и станали част от вътрешното право на Република България.

2. Предложените промени нарушават правата на родителите. Според Конституцията държавата следва да закриля майчинството (чл.14), а не да го измества чрез свои услуги със задължителен характер. Отглеждането и възпитанието на детето е право на родителите (чл.47). Противоконституционно е задължаването на родителите, които са намерили начин да осигурят подходяща семейна среда и искат да се погрижат за развитието на детето си в предучилищна възраст, да се откажат от това свое право в полза на държавата.

3. В мотивите на ЗИД се твърди, че мярката е в отговор на международни изследвания и рамкови цели на ЕС и ООН. Видно от цитираните в мотивите документи, както ЕС, така и ООН, са насочили своите усилия към подобряване на възможностите за развитие и придобиване на по-добри компетентности от децата. Никъде обаче не се предлага или предполага задължителност на предучилищното образование от 4-годишна възраст. Няма европейски документ, който да изисква задължителното му въвеждане.

4. В мотивите на ЗИД се твърди също, че „Предложените промени в ЗПУО са съобразени и с развитието на детето в тази възраст.“ Считаме, че подобно твърдение е едностранчиво, тъй като не са взети предвид редица психологически особености, свързани с развитието на детето. Изследвания в цял свят показват, че в тази ранна възраст децата имат нужда по-скоро от индивидуална работа, много обич, подкрепа и лично внимание, отколкото от институционализация. Темповете на развитие в тази ранна възраст е строго индивидуално. Резултатите от предучилищната подготовка зависят от подкрепящата семейна среда, а не от нейната продължителност или начална възраст.

5. Силно обезпокоително е снижаването на възрастовата граница за задължителна предучилищна подготовка на деца от 3-годишна възраст (или обучението да стартира в годината на навършване на 4 години), каквато мярка законодателят предвижда при наличието на определени условия в ч. 11 от Преходните и заключителните разпоредби. Задължителното образование в европейските държави преобладава от 6-годишна възраст. В малкото страни, в които държавното образование започва от 5 год., то не е задължително, като в тези страни се предлагат различни форми на неучилищно в т.ч. домашно образование, между които родителите могат да избират съобразно индивидуалното развитие и потребности на детето си.

6. Във формуляра за частична и предварителна оценка се казва, че “колкото по-дълго детето е посещавало предучилищно образование, толкова по-добри са неговите резултати в училище”. Научните

изследвания в световен мащаб³ показват, че по-ранното започване на официалното обучение не постига по-добри резултати в успеваемостта на наученото и вреди на психологическо и емоционално здраве на децата. Ще споменем само няколко:

- Според изследване⁴ с участието и приноса на редица учени от над 20 университета (в т.ч. Лондонския университет, Вашингтонския университет, Калифорнийския университет и др.) и независими организации, **не съществува практическа връзка между ранното започване на обучителни дейности и училищните постижения на децата.**
- Психологът проф. Питър Грей от Бостънския университет установява⁵, че ранното институционализиране и обучение на малки деца пречи на тяхната свободна игра, което води до редица психологически проблеми, сред които тревожност, депресия, нарцисизъм, а в някои случаи и склонност към самоубийство.
- Според изследване на учени от Станфордския университет и Датския център за социологически проучвания⁶, деца, които започват детска градина на 6, а не по-рано, имат осезаемо по-добри резултати в психологическо отношение, като например поддържане на вниманието, активност, самоконтрол.

Няма научно доказателство в подкрепа на тезата, че е желателно и целесъобразно децата да започват задължително предучилищно обучение на 4-годишна възраст.

7. Считаме, че посочената цел в мотивите: „да насърчи приобщаването и да предотврати социалното изключване, а впоследствие и отпадането на деца от уязвимите групи”, е в нарушение на принципите на обоснованост, съгласуваност, пропорционалност и предвидимост, които следва да се зачитат при изготвянето на нормативни актове (чл. 26 от Закона за нормативните актове). Считаме, че задължителната институционализация от 4-годишна възраст няма да спомогне за постигането на тази цел. Нужно е прилагането на конкретни мерки и работещи практики и механизми за посрещане на специфичните нужди и предизвикателства при работата със семействата от уязвимите групи.

8. В мотивите на ЗИД се излагат съображения, че мярката ще подпомогне бедни родители, „които без помощта на друго не могат да задоволяват основни жизнени потребности на децата си“. **Не е необходимо въвеждане на „задължителност“ на предучилищното образование за 4-годишните деца, за да може да бъдат осъществени мерките за финансово подпомагане на бедни родители.** Помощта може и следва да бъде осъществявана без наличие на задължителност.

9. Чл. 56, ал. 2 от ЗИД предвижда предучилищното образование да може да се извършва в училища, когато в населеното място няма детски градини. **Не се коментира въпросът, доколко е добре деца на възраст 3 и 4 години да бъдат в една сграда с деца между 7 и 18-годишна възраст?** Не са представени обективни данни от направени проучвания за това какви са последствията за децата, какъв е процента на злоупотреби и насилие от по-големите над по-малките деца в подобна среда.

Проблемите с неефективността, невключването на ученици и ранното им отпадане от образователната система няма как да бъдат разрешени чрез принудителното разширяване на нейният обхват. Още повече според данните от последния доклад на Европейската комисия⁷ у нас е два пъти по-голям дялът на учениците на 15 г. възраст, показали слаби резултати по четене, математика и природни науки спрямо средните за ЕС.

³ nmr.bg/open-letter-4yo/

⁴ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2140009/>

⁵ nmr.bg/open-letter-4yo/

⁶ nmr.bg/open-letter-4yo/

⁷ Обзор на образованието и обучението за 2019 г. (стр. 3)

https://nmd.bg/wp-content/uploads/2019/12/et-monitor-report-2019-bulgaria_bg.pdf

Според данните 41.5% от учениците, прекарали осем и повече години в системата на държавното образование у нас, са функционално неграмотни.⁸

Получените от теста в страната ни резултати са по-ниски спрямо същите през 2009 г. Участието на възрастните в процеса на учене е над 4 пъти по-голямо в ЕС спрямо това у нас⁹. Всичко това потвърждава, че резултатите от предучилищната и училищна подготовка зависят от активно подкрепящата семейна среда, а не от нейната продължителност или начална възраст.

С оглед повишаване на резултатите от образованието у нас считаме за необходимо да се гарантира и осигури свободно съществуване на разнообразни форми на образование на децата и възможността за валидиране на знания, получени извън системата на МОН, както и включване в училищната система на деца, които са получили цялостно или част от своето образование в алтернативна форма на обучение.

Задължителното предучилищно образование от 4-годишна възраст противоречи на Конституцията на България, на редица международни и вътрешни нормативни актове, на най-добрия интерес на детето и правата на родителите и следователно трябва да отпадне.

С уважение,

Михаела Джоргова
Председател
Асоциация общество и ценности

гр. София, 02.04.2020г.

⁸ https://nmd.bg/wp-content/uploads/2019/12/et-monitor-report-2019-bulgaria_bg.pdf (виж стр. 3)
41.5% от учениците у нас имат слаби резултати на международния тест, измерващ нивото на тяхната функционална грамотност, в сравнение с 19.7% за целия ЕС. По математика съотношението на слабите резултати у нас спрямо средните за ЕС е 42.1% на 22.2%. По природни науки, съответно 37.9% на 20.6%.

⁹ https://nmd.bg/wp-content/uploads/2019/12/et-monitor-report-2019-bulgaria_bg.pdf (виж стр.3)
Участието на възрастните в процеса на обучение у нас е 2.5% спрямо 11.1% средна стойност за ЕС.